

Zitierhinweis

Jonová, Jitka: review of: Edvard Beneš, La Boemia contro L'Austria-Ungheria. La libertà degli Zceco-Slovacchi e l'Italia, Treviso: Editrice Storica, 2020, in: Český časopis historický, 2021, 3, p. 690-693, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/0a6a8ee9c2634c2cb0a2e0fb4cb5b395>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

stát francouzský král Ludvík Filip I. Orleánský. Atentát vedl v dalších letech k zesílení policejní a zpravodajské spolupráce mezi Francií a státy Německého spolku.

Sborník uzavírá rejstřík místních názvů, podrobný rejstřík osob s životními daty a stručnou charakteristikou každé z nich (s. 253–262) a seznam přispěvatelů.

K publikaci lze vznést jen minimum výhrad. Naopak je třeba ocenit, s jakou jistotou a rozhledem se autoři, většinou mladí historikové, orientují v pojednávané problematice. Výtky, které snad stojí za zmínku, lze vyslovit jen k dílčím pasážím: Jistý údiv v českém čtenáři možná vzbudí věta, v níž editoři Haug a Krischer vymezují Římsko-německou říši jako periferii politických atentátů (s. 20). Přinejmenším nezvyklé je, když titíž autoři „necitují“ Zlatou bulu Karla IV. (1356) v latinském originále (s případným připojeným moderním překladem), nýbrž v německém překladu z počátku 18. století (s. 24). V úvodu článku G. Jostkleigrewého postrádám větší distanci od teroristické organizace RAF – její činnost lze sotva označovat slovem „boj“ (*Kampf*) (s. 37). Obávám se, že také není možné psát o „jisté míře autonomie“ inkvizičního řízení v münsterském knížectví ve druhé polovině 17. století (s. 118).

Recenzovaný sborník představuje cenný příspěvek ke studiu dějin politických atentátů a spiknutí v Evropě od pozdního středověku do poloviny 19. století a zároveň i nepřehlédnutelné obohacení historického bádání o kriminalitě.

Petr Kreuz

Edvard BENEŠ

La Boemia contro L'Austria-Ungheria. La libertà degli Zceco-Slovacchi e l'Italia. Con prefazione dell'on. Andrea Torre. Casa editrice Ausonia
(Roma 1917. Revidované vydání, doslov Francesco Leoncini.)
Treviso, Editrice Storica 2020, 167 s., ISBN 978-88-96674-63-5.

Benešův text, který vyšel jako brožura v době první světové války, sledoval jako hlavní cíl získat podporu pro vznik samostatného Československa. Zároveň však text obsahuje i zajímavé poznámky či informace k českým dějinám v kontextu habsburské monarchie a úsilí o emancipaci českého (a slovenského) národa. Není pochyb o tom, jaké motivy měl Beneš k napsání tohoto textu. Vedle T. G. Masaryka a M. R. Štefánika byl jedním z těch, kteří během války usilovali o vznik samostatného československého státu. Pro opětovné vydání tohoto textu v italském jazyce se podnětem stala Benešova myšlenka o spolupráci nezávislého Československa a Itálie. Francesco Leoncini se již dříve podílel na revidovaném vydání „Nové Evropy“ od Tomáše Garriguea Masaryka,¹ nyní inicioval vydání Benešova textu a doplnil jej doslovem.

Benešův text je rozdělen do devíti kapitol a doplněn o sedm textových příloh. Beneš nejprve stručně připomenul svůj pohled na „smysl“ česko-slovenských dějin a boje Čecho-Slováků proti Němcům. Třetí kapitolku věnoval nástupu Habsburků na český trůn,

1 Tomáš Garrigue MASARYK, *La Nuova Europa. Il punto di vista slavo*, překlad z češtiny, úvod, doslov a úprava Francesco LEONCINI, Pordenone – Padova 1997, Roma ²2021.

stavovskému povstání, Bílé hoře a následnému vývoji, který označil jako „ničení“ Čechů v Čechách a na Moravě. V revolučním roce 1848 bylo velmi silné úsilí jednotlivých národů o vznik národnostně homogenních států, a úsilí o vlastní český stát se tak nelišilo od toho, které bylo v Řecku, Belgii či Itálii. Roku 1848 podle něj po drobných úspěších započal pro Čechy a další slovanské národy v Rakousku „začátek konce“.

Beneš také připomněl pozvání Palackého do Frankfurtského parlamentu. Ten jej ale vnímal jako ohrožení nezávislosti Rakouska. Až posléze Palacký viděl, že Češi byli Habsburky obětováni Němcům, na což zareagoval výrokem „Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.“ Absolutismus Františka Josefa I. byl podle Beneše úzce spojen s germanizací Slovanů a rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867 ignorovalo české státoprávní požadavky. Jako „nejmladšího“ nepřítele Čechů Beneš zmiňuje Maďary. Češi a Slováci byli už od počátku svých dějin spolu spojeni, ale zánik Velkomoravské říše to přerušil a je připomenuto, že už tehdy na to měli mít vliv Němci a Maďaři.

V šesté kapitole se Beneš tematicky přesunul k počátku první světové války. Připomněl, že čeští vojáci nebyli příliš motivováni válčit za Rakousko, nechtěli bojovat, zvláště ne proti jiným Slovanům. Ze zajatců a případných dezertérů se pak v zahraniční formovaly Česko-Slovenské vojenské oddíly. Beneš zmínil, že navzdory své obtížné situaci Čecho-Slováci aktivně spolupracovali za účelem vítězství práva a lidskosti. Situaci v českých zemích v době první světové války Beneš označuje jako teror. V roce 1915 se měla celá třetina rozsudků smrti, které vynesly vojenské tribunály, týkat českých civilistů (cituje Wiener Tagblatt). Zmiňuje proces s Klofáčem, který byl obviněn ze zrady, proces proti Masarykovi, který byl ale v exilu, a proto byla zatčena jeho dcera Alice, a další procesy s českými politiky či osobami jim blízkými. Tyto procesy představovaly, podle Beneše, cílený teror a posilovaly nenávist rakouské vlády proti českému národu.

Všechny tyto obtíže dle Beneše nezabránilly českému národu v jeho snaze přispět k lidskému pokroku a vývoji na poli vědeckém i intelektuálním, a to díky jeho silné vůli a vynaložené energii. Jako významné postavy české středověké literatury Beneš jmenuje Jana Husa, Chelčického a Komenského. Výslovně uvádí, že velkou zásluhu o český a slovenský jazyk na poli lingvistiky měl Dobrovský, Šafárik a Kollár. Při popisu významných momentů z 19. století zmiňuje Palackého, Riegra. Tematizuje také skutečnost, že čeští poslanci podpořili roku 1870 Francii, odsoudili anexi Alsaska a Lotrinska, a vyjádřili tak sympatii k ušlechtilému a slavnému francouzskému národu. Samozřejmě připomíná i pozornost, kterou Češi věnovali italskému risorgimentu a popularitu Garibaldiho. U Mazziniho uvádí, že se jeho díla v Čechách těšila snad stejné popularitě jako v Itálii. Myšlenka národní emancipace z pod jha rakouského tak byla podobná jak v českých zemích, tak v Itálii. Skutečnost stejného nepřítele proto osvětluje, proč se v Čechách těšili velké úctě představitelé italského risorgimenta.

V předposlední kapitole se Beneš snaží vysvětlit, že česká nezávislost je v mezinárodním zájmu. Český národ podle něj byl po staletí podroben systematickému ničení, čemuž zabránilo entuziastické nasazení jednotlivců. Ale i chování Rakouska k jiným národům jej vede k jasnému požadavku, aby Rakousko-Uhersko bylo rozděleno. Realizace německého konceptu Mitteleuropy z roku 1848 by vedla k zániku Čechů a Slováků.

Střední Evropa proto nesmí být dále vystaveno tlaku Berlína, Vídně a Budapešti. I pro Itálii byla nepříznivá možná německá hegemonie na Jadranském pobřeží (Terst).

Cestou k řešení problémů ve střední Evropě tak mělo být rozdělení rakousko-uherské monarchie, na což poukázal i americký prezident Wilson. Podobně také Anglie a Francie chtěla zamezit německým útokům. Nenávist proti německé rozpínavosti v době tehdejší války měla podpořit význam české nezávislosti, vždyť Čechy byly pro Evropu i ekonomicky důležité. Beneš poukázal na to, že i pro Rakousko byly české země ekonomicky důležité, jak z hlediska průmyslu, tak zemědělské produkce. Německo by tak chtělo ovládnout střední Evropu právě nejen z politických, ale také ekonomických důvodů. Samostatnost českých zemí by se mohla stát bariérou proti německé rozpínavosti.

Zvláštní pozornost (s ohledem na adresáty brožury) pak Beneš věnoval Čechům a Slovákům v Itálii. Naznačil význam Itálie i z ekonomického hlediska pro budoucnost Evropy po uzavření míru. Předpokládal, že ve velkých městech Lombardie, Piemontu ad. dojde k ekonomickému rozvoji. Ekonomická spolupráce pak bude moci být realizována s Čechy, Polskem, Ruskem atd. Beneš nepovažoval českou otázku za něco „privátního“, ale byla důležitá i z mezinárodního hlediska, zvláště rozdělení Rakousko-Uherska a vznik nezávislého Česko-Slovenska. Ke kulturním vztahům k Itálii připomíná pobyt Petrarky na dvoře Karla IV. či Vrchlického překlady italské poezie.

V závěrečné kapitole Beneš shrnul důležitost myšlenky umožnění rozvoje česko-slovenského národa a s tím související skutečnost, že je nutné a logické, aby vznikl samostatný český stát. Toto řešení bylo podle něj pro Evropu důležité.

V přílohách publikace pak jsou kratší texty: Nóta z 10. ledna 1917, v níž spojenci požadovali poválečné osvobození Italů, Rumunů, ale i Čechoslováků z rakouské nadvlády. Jsou tu také texty, které dokládají postavení českých vojáků v rakouské armádě i situaci českého národa v monarchii, nota rakouské vlády proti poslanci Karlu Kramářovi. Poté Beneš zařadil výzvu k československým vojákům na italské frontě a jako poslední přílohu článek T. G. Masaryka o budoucích Čechách.

V doslovu, nazvaném *Od Říma 18 k Mnichovu 38 a Praze 48: mezi demokracií a diktaturou* Leontini připomíná, že Beneš byl spisovatelem a novinářem Giuseppem A. Borgesem označen za „prozíravého entuziastu“ a to u příležitosti „Konference národů podléhajících Rakousku-Uhersku“, která se konala v Římě v dubnu 1918. Je považován za jednoho z významných politických osobností evropské politiky poloviny dvacátého století, ale v italské historiografii se dosud netěšil velké pozornosti.

Beneš však nebyl jen politik a diplomat, usilující o vznik samostatného Československa. Jako ministr zahraničí ČSR se podílel výrazně na tvorbě mezinárodní politiky mladého státu. A byla to nejen Hitlerova rozpínavost, ale také neochota zastat se Československa ze strany dřívějších spojenců (Anglie, Francie), která vedla k zániku mladého státu. V neposlední řadě ani Mussolini „nenavázal“ na navrhované spojení Československa s Itálií. Anexe Rakouska a Mnichovská „dohoda“ ukončila existenci demokracie v Československu. Následky Mnichova byly patrné i v poválečném vývoji a měly vliv i na vývoj vztahu k Sovětskému svazu.

Benešův text odpovídá své době a účelu vzniku, ale představuje zajímavé podněty, které se ne vždy podařilo realizovat. Především v návrhu strategického spojení s Itálií, které mohlo být realizováno v poválečné době, nešlo jen o politické, ale zvláště společné hospodářské a obchodní zájmy. Beneš navrhoval také zapojení jižních Slovanů, toto spojení by pak mělo zabránit případnému obnovení rakousko-německého pronikání na Jadran. Benešův předpoklad se žel naplnil po vytvoření osy Řím – Berlín, kdy došlo ke společné agresi proti Jugoslávii. Beneš se v roce 1935 po abdikaci T. G. Masaryka stal československým prezidentem, v roce 1938 v souvislosti s Mnichovskou dohodou byl opět svědkem „německé rozpínavosti“, která zasáhla nejen Československo, ale i další státy. Převzetí moci v Československu komunistickou stranou v únoru 1948 ukončilo krátké období obnovené křehké demokracie v Československu.

V ediční poznámce je mimo jiné připomenuto, že když Beneš píše o Čecho-Slovácích, často míní jen Čechy. Je patrné, že Beneš více argumentoval situací v českých zemích. I když navrhované ekonomické spojení se nepodařilo plně zrealizovat, jeho obava z možné německé agrese se ukázala jako oprávněná.

Jitka Jonová

Jana KASÍKOVÁ

Ať mohou přijít. Organizace poválečné repatriace a návratů 1942–1947

(= Edice 1938–1953, sv. 11)

Praha, Academia 2018, 293 s., ISBN 978-80-200-2818-1.

Druhá světová válka je i s odstupem více jak sedmi desetiletí od jejího konce nepřeborným, také čtenářsky vděčným zdrojem stovek až tisíců historických studií i historicko-populárních prací. Přesto ale stále objevujeme tzv. bílá místa, přesněji témata, kterým by ze strany např. české a slovenské historiografie náleželo více soustředěné pozornosti, případně i vysvětlení jejich kontextu na pozadí evropských dějin.

Téma poválečných repatriací a návratů je jedním z těch, jejichž potenciál pro výzkumné bádání prozatím není vyčerpán. Přitom by jeho základní obrysová znalost měla patřit k výbavě historiků, věnujících se moderním dějinám, a to nejen v českém, ale i v evropském prostředí. Nejedná se jistě o téma, které by v české historiografii bylo upozaděno, či se na něj zapomnělo. Existuje již několik kvalitních prací, které se repatriacím věnují v souvislosti s druhou světovou i první válkou. Z českého prostředí z posledních let jmenujme například Friedlovu knihu o roli Československa v polských poválečných migracích,¹ resp. Vaculíkovu práci o reemigraci a repatriaci Čechů a Slováků po první světové válce.²

K těmto textům se zařadila i publikace Jany Kasíkové o poválečné repatriaci a návratech do roku 1947. Autorka se tématu poválečných repatriací věnovala již ve svých kvalifikačních pracích, aktuální kniha jí v roce 2019 přinesla Cenu Miroslava Ivanova.

1 Jiří FRIEDL, *Domů, a za svobodou. Role Československa v migracích obyvatel Polska v letech 1945–1948*, Praha 2020.

2 Jaroslav VACULÍK, *Reemigrace a repatriace Čechů a Slováků po první světové válce*, Brno 2014.